

«Μοιραίο το ύφος της εξουσίας μας»

ΠΑΡΑΔΕΧΕΤΑΙ Ο Κ. ΚΩΣΤΑΣ ΣΗΜΙΤΗΣ ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ: ΟΧΙ ΣΤΟΥΣ «ΜΙΚΡΟΥΣ ΚΑΙΣΑΡΕΣ»

Ο καθηγητής. Κλασικό γραφείο, τακτοποιημένο, σημειώσεις ανά ενότητες πιασμένες με συνδετήρες, κοφτά γυαλιά, κι ένα από τα τρία-τέσσερα τσιγάρα που καπνίζει ημερησίως. Ο πρώην υπουργός Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, Παιδείας -και σήμερα «σκώδης» υπουργός Παιδείας- Κώστας Σημίτης μοιάζει συγκρατημένος και προβληματισμένος. Το τέλος όμως της συζήτησης μαζί του άφησε την αίσθηση των σημαντικών αποκαλύψεων μέσω σκέψεων και προβληματισμών. Ο κυρίως εκφραστής της τάσης για «συλλογική ηγεσία» μετά τον Α. Γ. Παπανδρέου εξηγεί με σαφήνεια την πρότασή του, αρνείται τους «μικρούς καισάρους», καταδικάζει τον λαϊκισμό και τον τρόπο διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ τα τελευταία χρόνια. Και ελπίζει σε Συνέδριο ουσίας, νέας πρότασης και προοπτικής.

— Ας αρχίσουμε με ένα αγαπημένο σας θέμα, κύριε Σημίτη, πείτε μου αν θέλετε, τι είναι ο λαϊκισμός;

— Με τον όρο «λαϊκισμός» εννοούμε μία παρουσίαση προβλημάτων, μία τακτική η οποία διαχωρίζει την κοινωνία σε εχθρούς και φίλους, ταυτίζει συνειδητά τα σνόμοια για να δημιουργεί τεχνη-

Ερευνα - Συνεντεύξη
ΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

τές συσπειρώσεις, συγκαλύπτει τις πραγματικές αντιθέσεις και παρουσιάζει τα προβλήματα μέσα σε υπεραπλουστευμένη προοπτική. Ο λαϊκισμός δεν εκπαιδεύει, δεν καθοδηγεί, αλλά ακολουθεί το αίσθημα που θεωρεί κοινό.

— Το ΠΑΣΟΚ, ή μερίδα του ΠΑΣΟΚ πάσχει από λαϊκισμό, δεν είναι έτσι;

— Μερίδα του ΠΑΣΟΚ πάσχει από λαϊκισμό, αλλά ο λαϊκισμός δεν είναι φαινόμενο που χαρακτηρίζει μόνο το ΠΑΣΟΚ. Χαρακτηρίζει ολόκληρη την ελληνική πολιτική ζωή. Η πολιτική διαμάχη τα τελευταία χρόνια είχε έντονα λαϊκιστικά χαρακτηριστικά.

— Το '85 εφαρμόστηκε για δύο χρόνια ένα οικονομικό πρόγραμμα ανάλογο με αυτό που εφαρμόζει σήμερα η Νέα Δημοκρατία. Να δούμε τις διαφορές και τις ομοιότητες του δικού σας προγράμματος με το σημερινό;

— Το πρόγραμμα σταθεροποίησης του 1985 ήταν ένα πρόγραμμα με συγκεκριμένους στόχους σε διαφορετικούς τομείς. Προέβλεπε τη μείωση του πληθωρισμού με σαφή ρυθμό, τη μείωση των ελλειμμάτων του δημοσίου, τη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Είχε στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής Οικονομίας. Το πρόγραμμα που παρουσίασε η Νέα Δημοκρατία περιείχε έναν μόνο ποσοτικό στόχο: Την μείωση του ελλείμματος του Δημοσίου σε δέκα ποσοστιαίες, σε 10% του Α.Ε.Π. στο τέλος του 1992. Δεν μας πληροφορεί πώς θα πραγματοποιήσει τη μείωση του πληθωρισμού, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, τη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Αυτή η έλλει-

ψη πληροφόρησης μπορεί να οφείλεται σε μία συνειδητή προσπάθεια να μην εκτεθεί το πρόγραμμα σε κριτική, μπορεί όμως και να οφείλεται στο ότι δεν έχει μελετηθεί καν το σύνολο του προβλήματος. Η ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι ο ποσοτικός στόχος που έχει τεθεί για τη μείωση των ελλειμμάτων του Δημοσίου είναι ανέφικτος, και πείθει πως και ως προς τα άλλα σημεία υπάρχει αρκετή ασάφεια. Εκείνο που χαρακτηρίζει την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης δεν είναι μια συγκεκριμένη στρατηγική, αλλά μια ελπίδα ότι «τα πράγματα θα βελτιωθούν, επειδή θέλουμε να βελτιωθούν»!

— Το δικό σας πρόγραμμα γιατί δεν διήρκεσε;

— Το πρόγραμμα όταν αναγγέλθηκε είχε έναν ορίζοντα δύο ετών. Σ' αυτή τη διάρκεια διαπιστώθηκε ότι θα έπρεπε να υπάρξει τουλάχιστον μία τάση συγκράτησης για ένα ακόμη χρόνο. Όμως, με τον προϋπολογισμό του '88 η κυβέρνηση τότε αποφάσισε κάτω από την πίεση των πολιτικών εξελίξεων και των εκλογών που έρχονταν, να ακολουθήσει και πάλι μια πιο «επεκτατική» πολιτική. Όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων αυτό ήταν ένα βήμα που ακύρωσε τα επιτεύγματα των δύο χρόνων.

— Και είχατε παραιτηθεί...

— Ναι, παραιτήθηκα γιατί είχα επισημάνει ότι το βήμα αυτό θα μας οδηγήσει στην αποτυχία του στόχου της βελτίωσης των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

— Στο σημερινό ΠΑΣΟΚ τι σας ενοχλεί, κύριε Σημίτη;

— Υπάρχουν κάποια πράγματα που μ' ενοχλούν. Με ενοχλεί η έλλειψη προσαρμογής του προγράμματός μας στις νέες κοινωνικές εξελίξεις. Το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ βασίζεται στη διακήρυξη του 1974 και σε προσπάθειες σημαντικές που έγιναν τα επόμενα χρόνια. Αλλά, δεν έχει ακόμη κατεργαστεί τις εμπειρίες των οκτώ χρόνων διακυβέρνησης. Οι θέσεις μας ως αντιπολίτευση οφείλουν να καταγράφουν όχι μόνο την άρνησή μας στις προτάσεις της Ν.Δ., αλλά κυρίως τη δική μας λύση. Η αντιπολίτευση πρέπει να έχει δική της πρόταση για την κοινωνία, δική της πρόταση για τις οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις, ώστε να δυνατόν περισσότερους ψηφοφόρους.

— Λοιπόν, ως απάντηση σε αυτά που λέτε, θα σας διαβάσω ένα απόσπασμα από άρθρο του περιοδικού «Σοσιαλιστική Θεωρία και Πράξη», του τέλους Μαΐου, στο οποίο αναφέρεται το εξής: «Η ιδεολογική ηγεμονία του σοσιαλισμού στην κοινωνία είναι αναγκαία συνθήκη για δημιουργία κόμματος σοσιαλιστικής εξουσίας». Τι σχέση έχει αυτός ο λενινισμός με όσα είπατε πριν;

— Κύριε Κωστώνη, στα έντυπα που εκδίδει το ΠΑΣΟΚ, γράφουν ελεύθερα διάφοροι συνεργάτες οι οποίοι πολλές φορές έχουν δικές τους ιδιόμορφες απόψεις. Απόψεις που ίσως στηρίζονται σε ένα ξεπερασμένο παρελθόν, απόψεις που δεν έχουν λάβει υπ' όψιν

τους τις τελευταίες εξελίξεις. Αυτό το άρθρο που αναφέρετε, δείχνει ότι ο συγγραφέας του δεν έχει προγραμματιστεί γύρω από το τι μπορεί να σημαίνει σοσιαλισμός στη σημερινή εποχή, πώς λειτουργεί η σύγχρονη ελληνική κοινωνία, ποιες είναι οι νομοτέλειές της.

— Δηλαδή στη θέση της διακήρυξης του 1974, τι;

— Μια νέα διακήρυξη που είναι αντικείμενο του Συνεδρίου του

τα έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Η κεντρική εξήγηση του εκλογικού αποτέλεσματος είναι η πολιτική μας στην τελευταία φάση διακυβέρνησης...

— Τα τελευταία δύο χρόνια;

— Τα τελευταία χρόνια. Είναι αυτό που περιγράφτηκε ως ήθος και ύφος της εξουσίας, η εντύπωση της αναποτελεσματικότητας, η εντύπωση μιας ανασφάλειας γύρω από τη διαχείριση των δημοσίων πραγμάτων και η χειροτέ-

Δεν μ' ενδιαφέρει το πρότυπο του επικεφαλής, με ενδιαφέρει η διαδικασία με την οποία καταλήγει ο επικεφαλής σε ορισμένη απόφαση.

ΠΑΣΟΚ. Μια διακήρυξη που θα διαγράφει αρχές, κατευθύνσεις, πολιτικούς στόχους και τακτική, που θα διαγράφει τα κύρια σημεία του προγράμματός του. Τότε η διακήρυξη ήταν ένα συνοπτικό κείμενο που έπαιρνε θέση κυρίως απέναντι στα φαινόμενα μέχρι το 1974, τώρα πρέπει να είναι πιο λεπτομερές κείμενο που να διαγράφει την πορεία για μια Ελλάδα ανταγωνιστική εν' όψει 2.000.

Τα πρόσωπα που δεν ήταν άξια...

— Τι νομίζετε ότι μέτρησε σ' αυτές τις εκλογές, η ανασφάλεια του κόσμου που ψήφισε για να έχει κυβέρνηση, ή η αντιπάθεια του στην προτεινόμενη από το ΠΑΣΟΚ λύση για συνεργασία με την Αριστερά;

— Θα ήταν υπερβολική απλοποίηση να προσδιορίσουμε τις αιτίες του αποτελέσματος σ' αυτά τα δύο σημεία που αναμφισβήτη-

ρευσαν των οικονομικών μεγεθών. Αν δεν είχαν παρουσιαστεί τότε τα αρνητικά αυτά συμπτώματα, δεν θα είχαμε χάσει την εκλογική δύναμη εκείνη που μας έκανε μετά να εξαρτώμαστε από συγκυριακές εξελίξεις. Αυτός ήταν ο πρώτος λόγος. Αρα είχε μεγάλη σημασία σ' αυτή την εκλογική μάχη η πειστικότητα της κυβερνητικής πρότασης. Υστερα, λόγω της ασυμφωνίας των θέσεων Συνασπισμού και ΠΑΣΟΚ, η προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ να παρουσιάσει τη δυνατότητα μιας κυβέρνησης όλων των προοδευτικών δυνάμεων έστρεψε τους ψηφοφόρους εκεί που πίστεψαν ότι θα υπάρχει μία πειστική κυβερνητική λύση.

— Στα όσα περιγράψατε για τον τρόπο διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ την τελευταία περίοδο, έπαιξε κάποιο ρόλο η ασθένεια του τότε πρωθυπουργού; Με την έννοια ότι δεν ήλεγχε άμεσα τα πράγματα...

— Κύριε Κωστώνη, η ασθένεια του προέδρου του ΠΑΣΟΚ βεβαίως συνέβαλε σ' αυτό που είπα για την εντύπωση αναποτελεσματικότητας της κυβέρνησης. Τα πρόσωπα όμως τα οποία δεν ήσαν άξια, υπήρχαν από πριν. Και επηρέασαν κι από πριν την πολιτική του ΠΑΣΟΚ, δεν πρέπει να το ξεχνάμε. Έπρεπε να είχε γίνει καλύτερη επιλογή στελεχών.

Οχι δοξαστικό συνέδριο

— Το Συνέδριο, τι απ' όλ' αυτά σ' αλλάξει, κύριε Σημίτη;

— Το Συνέδριο, και κυρίως η διαδικασία προς το Συνέδριο θα πρέπει να είναι μία προσπάθεια για την ανανέωση της φυσιογνωμίας του ΠΑΣΟΚ. Αυτό σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να είναι ένα δοξαστικό Συνέδριο το οποίο θα αναγνωρίζει το παλιό χωρίς να δημιουργήσει το καινούργιο. Πρέπει να είναι ένα Συνέδριο αναμόρφωσης. Η διακήρυξή μας, το καταστατικό μας, οι πολιτικές μας θέσεις να γίνουν αντικείμενο κριτικής εξέτασης δίχως περιορισμούς. Να διατυπωθούν νέες προτάσεις για ν' αποκτήσουμε νέα δυναμική. Πρέπει να υπάρξει ευρύτατη συζήτηση στην Οργάνωση, ελεύθερη έκφραση απόψεων, ανοιχτό Συνέδριο που να μην κυριαρχείται από μηχανισμούς ή παρέες αλλά να κυριαρχείται από τη θέληση όλων των μελών να δημιουργήσουν νέες συνθέσεις χωρίς περιορισμούς.

— Προσέχω, ότι αυτό το περί «παρέας» το φοβάστε όλοι, και ο κ. Πεπονής που δεν είναι παραδοσιακός κομματικός, κι εσείς...

— Κοιτάξτε, όταν υπάρχει ένας μηχανισμός σ' ένα κόμμα -και χρησιμοποιώ την έκφραση μηχανισμός με καλή έννοια- δημιουργούνται πάντα φιλίες, διασυνδέσεις, κοινές επιδιώξεις. Και είναι φυσικό ένας μηχανισμός να έχει την τάση αυτοσυντήρησης και διαιώνισης. Να κρατάει έξω καινούργιες δυνάμεις, να μην θέλει την αμφισβήτησή του. Ένα Συνέδριο πρέπει να έχει ακριβώς το ρόλο να ανανεώσει αυτό που υπάρχει. Υπάρχει μια φυσική τάση να μείνουμε στο παλιό, αυτή η τάση πρέπει οποιονδήποτε διοργανώνει το Συνέδριο να τον ανησυχεί και να επιδιώκει να την ξεπεράσει...

— Ναι, αλλά κι εσείς μετέχετε στον κομματικό μηχανισμό...

— Βεβαίως κι εγώ. Αυτό ισχύει και για μένα...

Συλλογικές ηγεσίες

— Έχετε καταγραφεί ως ένας εκ των πιθανότερων διαδόχων του Ανδρέα Παπανδρέου. Ανεξαρτήτως του αν θεθεί θέμα διαδοχής ή όχι στο Συνέδριο, πείτε μου πώς τοποθετείστε στο ενδεχόμενο αυτό. Οχι στα δημοσιεύματα, στην ουσία.

— Η διαδοχή του προέδρου του ΠΑΣΟΚ είναι ένα προσφιλές θέμα ιδίως του αντιπολιτευόμενου Τύπου, διότι επικρατεί η αντίληψη ότι το πρόσωπο του προέδρου του ΠΑΣΟΚ θα το διαδεχθεί κάποιο άλλο πρόσωπο. Και μέσα από τα χαρακτηριστικά του άλλου προσώπου επιδιώκουν να διαπιστώσουν ποια θα είναι η μελλοντική πορεία του ΠΑΣΟΚ...

— Μοιραίο είναι αυτό, κύριε Σημίτη, έτσι γίνεται στα κόμματα...

— Εγώ πιστεύω όμως κύριε, Κωστώνη, ότι τέτοια διαδοχή δεν πρόκειται να υπάρξει, δεν είναι καν δυνατή. Ο Ανδρέας Παπανδρέου ίδρυσε το ΠΑΣΟΚ, καθοδήγησε τις εξελίξεις, σφράγισε την πορεία του. Η εντατική παρουσία του οφείλεται βέβαια στην προσωπικότητά του, αλλά και στις ειδικές συνθήκες της εποχής. Οι συνθήκες που οδήγησαν τότε στη διαμόρφωση -έτσι είναι- ενός αρχηγικού τύπου κόμματος, δεν υπάρχουν σήμερα. Επιδίωξη πρέπει να είναι οι συλλογικές διαδικασίες, οι συλλογικές λειτουργίες. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι επιδίωξη η διαδοχή του Ανδρέα Παπανδρέου από κάποιους μικρούς καισάρους.

— Ναι, αλλά μήπως περιγράψετε ένα κόμμα χωρίς ηγέτη;

— Πιστεύω ότι περιγράψω ένα κόμμα με στελέχη που θα καθορίζουν την ιδεολογία και την πορεία του. Δεν χρειάζεται να έχει ένα μόνο ηγέτη...

— Δεν θέλω να σας κουράσω, αλλά και συνάδελφοί σας θέτουν το πρόβλημα του περιεχομένου της συλλογικής ηγεσίας. Λένε δηλαδή ότι δεν γνωρίζουν πώς και αν θα λειτουργήσει το ενδεχόμενο να γίνει το πρόσωπο του προέδρου από ένα, δύο ή τρία...

— Δεν μ' ενδιαφέρει το πρόσωπο του επικεφαλής, με ενδιαφέρει η διαδικασία με την οποία καταλήγει ο επικεφαλής σε ορισμένη απόφαση. Αυτό είναι το κεντρικό σημείο.

— Αυτό εννοείτε με τη συλλογική ηγεσία...

— Βεβαίως.

— Γιατί κανείς δεν μπορεί να φανταστεί τρεις αρχηγούς σ' ένα κόμμα...

— Οχι βέβαια, αλλά ήδη η λέξη «αρχηγός» δεν αρμόζει σε μια τέτοιου τύπου διαδικασία. Πιστεύω περισσότερο σ' ένα σχήμα οργάνωσης που αντιστοιχεί στο σχήμα του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Οπου υπάρχει συζήτηση, συνέδρια γενικά και ειδικά, όργανα που λειτουργούν σε περιφερειακό επίπεδο μία κεντρική συλλογική διοίκηση. Και βεβαίως με τον πρόεδρο του κόμματος που εκφράζει το σύνολο του κόμματος, αλλά και ανάλογα με τις περιστάσεις διαφορετικούς υποψηφίους για πρωθυπουργία στις κατά καιρούς εκλογές...

— Όπως είναι ο Λαφονταίν...

— Όπως είναι τώρα ο Λαφονταίν, παλιότερα ο Φόγκελ, πριν ο Ράου. Πριν το 1970 ο πρόεδρος του κόμματος ήταν και υποψήφιος πρωθυπουργός.

— Όμως, το Εκτελεστικό Γραφείο δεν έχει έναν τέτοιο ρόλο, σαν αυτόν που περιγράψατε; Μετέχουν όλα τα γνωστά και επιφανή στελέχη του ΠΑΣΟΚ...

— Κύριε Κωστώνη, σημασία στη ζωή δεν έχει μόνο η τυπική ρύθμιση, έχει και η ουσιαστική ρύθμιση. Και βεβαίως η καθοριστική παρουσία του Ανδρέα Παπανδρέου δίνει μία άλλη μορφή στις λειτουργίες από εκείνη που διαφαίνεται στις τυπικές ρυθμίσεις.